

Dorota Pasińska¹

Zakład Badań Rynkowych,

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy

Instytut Badawczy

Rynek wieprzowiny w ujęciu globalnym i krajowym

Pork market from global and domestic perspective

Synopsis. W artykule podjęto próbę wskazania najważniejszych zmian na krajowym i światowym rynku wieprzowiny i trzody chlewnej po wstąpieniu Polski do UE. Ponad 80% światowej produkcji wieprzowiny dostarczają Chiny, UE i Stany Zjednoczone. W 2013 r. Polska była 4-tym producentem wieprzowiny w UE. Pomimo relatywnie dużej polskiej produkcji trzody chlewnej, sektor ten nie jest konkurencyjny. Wejście Polski do UE przyczyniło się do zdynamizowania obrotów handlowych wieprzowiną. W badanym okresie z eksportera netto Polska stała się importerem netto produktów wieprzowych.

Słowa kluczowe: rynek wieprzowiny, handel zagraniczny, produkcja wieprzowiny, żywiec wieprzowy

Abstract. The article attempts to indicate the major changes in the domestic and world market of pork and pigs after Poland's accession to the EU. China, the EU and the United States supply more than 80% of world pork production. In 2013 Poland was the 4th pork producer in the EU. Despite the relatively large Polish production of pigs, the sector is not competitive. Poland's accession to the EU has led to more dynamic pork trade. In the studied period from net exporter, Poland has become a net importer of pork products.

Key words: pork market, international trade, pork production, pigs

Wstęp

Procesy globalizacji dotyczą także rynku wieprzowiny. Istnieje potrzeba stałego monitorowania i analizy tych procesów również w kontekście ich wpływu na produkcję i handel zagraniczny wieprzowiną. Z teoretycznego punktu widzenia poruszana problematyka jest niezwykle ważna w kontekście efektywności rynku i jego struktur oraz podmiotów na nim działających. Ma to wartość nie tylko dla producentów i przetwórców tego gatunku mięsa, ale również dla polityki gospodarczej. Przewiduje się, że wynikiem transferu technologii i kapitału będzie lokowanie produkcji rolnej coraz częściej w regionach o relatywnie niskich kosztach produkcji, przede wszystkim w krajach rozwijających się (Stępień, 2011).

Zasadniczym celem artykułu jest przedstawienie zmian na krajowym i światowym rynku wieprzowiny i trzody chlewnej w okresie po akcesji Polski do UE (lata 2004-2006, 2007-2009, 2010-2013) w porównaniu z okresem przed akcesją (2001-2003). W celu realizacji zasadniczego celu opracowania wykorzystano dane Ministerstwa Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (United States Department of Agriculture), GUS oraz Centrum

¹ dr, e-mail: dorota.pasinska@ierigz.waw.pl

Analitycznego Administracji Celnej. Oceny zmian dokonano na podstawie danych średniorocznych dla wybranych okresów. Artykuł ma charakter przeglądowy.

Sytuacja na światowym rynku wieprzowiny

a) wieprzowina

Spośród mięs ze zwierząt lądowych, najwięcej na świecie spożywa się wieprzowiny. Na ziemi utrzymuje się około 1 miliarda sztuk trzody chlewnej, która dostarcza ponad 100 mln ton wieprzowiny do konsumpcji (McGlone, 2013). Przewiduje się, że w następnej dekadzie nastąpi utrata dominującej pozycji wieprzowiny w spożyciu mięs na rzecz drobiu (OECD-FAO, 2014).

Tabela 1. Produkcja wieprzowiny według krajów w ekwiwalencie wagi tuszy (w tys. ton)

Table 1. Production of the pork according to countries in carcass weight equivalent (in the thousand of tons)

Treść	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	2013	Dynamika w %
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	2010-2013		2010 – 2013 2001 – 2003
Produkcja	88258	93706	97582	105635	108863	1,20
w tym:						
Chiny	41378	45156	45997	52418	54930	1,27
Unia Europejska	21805	21894	22569	22612	22342	1,04
Stany Zjednoczone	8892	9421	10334	10399	10524	1,17
Brazylia	2452	2713	3045	3258	3280	1,33
Rosja	1378	1404	1740	2155	2400	1,56
Wietnam	1208	1656	2009	2284	2349	1,89
Kanada	1677	1764	1775	1813	1819	1,08
Filipiny	1101	1178	1243	1300	1340	1,18
Japonia	1247	1255	1270	1291	1309	1,04
Pozostałe kraje	7119	7265	7600	8106	8570	1,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych USDA (<http://apps.fas.usda.gov/psdonline/psdDownload.aspx> - data pobrania: 09.02.2015)

Produkcja żywca wieprzowego zależy od wielu czynników zarówno globalnych, jak i lokalnych/regionalnych. Do pierwszej wymienionej grupy można przypisać światową koniunkturę gospodarczą, którą mogą odzwierciedlać stopa wzrostu gospodarczego i poziom dochodów rozporządzalnych. Zmienne te decydują o popycie na mięso, szczególnie w krajach rozwijających się (np. Chinach, Brazylii, Rosji, Wietnamie, Meksyku, Filipinach). Co więcej w tych krajach występuje wysoki wskaźnik przyrostu naturalnego ludności. Wzrost zamożności sprzyja zaś zmianie stylu spożycia, żywność pochodzenia roślinnego jest zastępowana produktami zwierzęcymi, a w konsekwencji wzrasta popyt nie tylko na wieprzowinę, ale również na surowce roślinne, które są wykorzystywane do produkcji pasz. W krajach wysokorozwiniętych poziom konsumpcji

wieprzowiny jest relatywnie wysoki. W ostatnich kilkunastu latach utrzymuje się on na stabilnym poziomie (Stępień, 2013). Produkcja wieprzowiny zwiększa się na obszarach posiadających relatywnie tanie pasze z uwagi na ich wysoką podaż, w szczególności kukurydzy i soi. Wykorzystanie tych pasz rośnie w żywieniu trzody chlewnej. Oddziałuje to na koszty produkcji wieprzowiny przyczyniając się do zwiększenia jej przewagi cenowej w handlu światowym (Rycombel, 2012).

Tabela 2. Eksport i import wieprzowiny w ekwiwalencie tuszy według krajów (w tys. ton)

Table 2. Export and import of the pork in carcass weight equivalent according to countries (in the thousands of tons)

Treść	Średnia z lat 2001-2003	Średnia z lat 2004-2006	Średnia z lat 2007-2009	Średnia z lat 2010-2013	2013	Dynamika w %
						$\frac{2010 - 2013}{2001 - 2003}$
Eksport ogółem	3705	4973	5651	6824	7036	184
W tym:						
Stany Zjednoczone	736	1186	1797	2244	2264	305
Unia Europejska	1005	1198	1428	2063	2232	205
Kanada	856	1046	1095	1211	1245	141
Brazylia	510	674	687	612	585	120
Chiny	309	528	268	250	244	81
Chile	57	120	147	153	164	268
Meksyk	57	59	80	93	111	163
Pozostałe kraje	176	163	147	198	191	113
Import ogółem	3713	4697	5636	6518	6663	176
W tym:						
Japonia	1074	1246	1205	1234	1223	115
Rosja	693	770	967	950	868	137
Meksyk	330	441	555	693	783	210
Chiny	97	79	387	668	770	689
Stany Zjednoczone	485	471	398	379	399	78
Hong Kong	240	275	339	398	399	166
Korea Południowa	153	329	422	478	388	312
Kanada	91	130	182	212	220	233
Pozostałe kraje	550	955	1182	1506	1613	274

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych USDA (<http://apps.fas.usda.gov/psdonline/psdDownload.aspx> - data pobrania: 09.02.2015).

Regiony wysokiej produkcji wieprzowiny zwykle pokrywają się z regionami wysokiej jej konsumpcji, dlatego światowy handel tym gatunkiem mięsa jest dużo mniejszy niż wołowiną czy drobiem. Zmniejszającej się liczbie gospodarstw towarzyszy rosnąca koncentracja chowu trzody chlewnej, powstają łańcuchy marketingowe o zakresie

światowym, które charakteryzują się jednolitymi standardami. Duża skala produkcji sprzyja handlowi na rynkach zagranicznych (Rycombel, 2011).

W badanym okresie występował trend wzrostowy w światowej produkcji wieprzowiny.² Najwyższe dynamiki wzrostu wśród liczących się producentów w latach 2010-2013 wystąpiły w Chinach, Brazylii, Rosji i Wietnamie. Światowa produkcja wieprzowiny jest bardzo skoncentrowana (zob. tab. 1). Ponad 80% światowej produkcji dostarczały Chiny (około 50% światowej produkcji), Unia Europejska (ponad 20% światowej produkcji) i Stany Zjednoczone (około 10% światowej produkcji). Wzrost produkcji wieprzowiny w Chinach był uwarunkowany między innymi stopniową rezygnacją z produkcji przyzgodowej na rzecz produkcji przemysłowej, zwiększonymi inwestycjami zagranicznymi, a także napływem ludności z terenów wiejskich do większych aglomeracji, co przyczyniało się do wzrostu konsumpcji. Do wyhamowania trendu wzrostowego w produkcji wieprzowiny w tym kraju w 2007 r. przyczyniła się epidemia chorób trzody chlewnej oraz złe warunki pogodowe (Szymańska, 2011). Analizując dane zawarte w tabeli nr 1 można również zauważyć, że ponad 50% światowej produkcji wieprzowiny jest skupiona na kontynencie azjatyckim. Przewiduje się, że produkcja wieprzowiny w Azji wzrośnie, przede wszystkim w Chinach (z powodu popytu konsumentów oraz rządowej polityki wsparcia), Wietnamie, Filipinach oraz Indonezji, natomiast spadnie w Japonii i Korei Południowej, co wynika ze zmniejszonych stad i wybuchu świńskiej epidemicznej biegunki, a w konsekwencji krótkookresowego zmniejszenia liczby prosiąt (Food..., 2014). Na rynku japońskim i koreańskim obecnie następuje stopniowa odbudowa pogłowia trzody chlewnej (Food..., 2015).

Jednym z największych producentów w Ameryce jest Brazylia, której przewagą konkurencyjną w produkcji żywca mogą być niższe przeciętne koszty produkcji niż w USA czy Unii Europejskiej (The BPEX, 2015). Przewiduje się, że produkcja wieprzowiny w tym kraju wzrośnie. Będzie to uwarunkowane mniejszymi kosztami pasz oraz korzystnymi eksportowymi cenami. Zwiększenia produkcji w Meksyku oczekuje się z powodu wykorzystania zwierząt o lepszych cechach genetycznych i wyższej produktywności (znajdzie to odzwierciedlenie w większej liczbie prosiąt w miocie i wyższej wadze sztuki). W Stanach Zjednoczonych produkcja w krótkim okresie spadnie z powodu epidemicznej biegunki świń (Food..., 2014).

Przewiduje się, że poziom produkcji w UE nie zmieni się, co będzie uwarunkowane między innymi regulacjami w zakresie dobrostanu zwierząt (Food..., 2014). Przeciętne koszty produkcji żywca wieprzowego w UE są wyższe niż w USA czy Brazylii (The BPEX, 2015). Natomiast w Rosji w ostatniej dekadzie produkcja żywca podwoiła się. Nadal będą tam wspierane działania korzystne dla gospodarstw o wielkiej skali produkcji, chociażby ze względu na ograniczenia nałożone przez ten kraj na import wieprzowiny z niektórych regionów świata (Food..., 2014).

W badanym okresie tendencji rosnącej w produkcji wieprzowiny towarzyszyła tendencja wzrostowa w eksporcie i imporcie tego asortymentu, a światowy wywóz cechował się trochę większą zmiennością niż światowy przywóz. Głównymi eksporterami były: Stany Zjednoczone, Unia Europejska i Kanada (zob. tab. 2). W UE wzrosły obroty

² Dane dotyczące świata prezentowane w opracowaniu nie obejmują wszystkich krajów (pomijają one kraje o niewielkim udziale w światowej produkcji), nie mniej jednak zastosowano je ze względu na możliwość wykorzystania ważnych zmiennych z punktu widzenia realizacji celu opracowania. Ponadto baza USDA zawiera znacznie aktualniejsze informacje niż inne porównywalne źródła danych.

wewnętrzne tą grupą produktową, co było możliwe dzięki wysokiej konsumpcji i przyjęciu nowych członków. Stanowiło to dostosowanie UE do konkurencji w handlu produktami wieprzowymi na rynku światowym (Rycombel, 2012). Udział eksportu wieprzowiny w światowej produkcji wzrósł z ok. 4,2% w latach 2001-2003 do ok. 6,5% w latach 2010-2013. Wzrost udziału USA do 32% w światowym wywozie nastąpił między innymi kosztem spadku udziału Kanady (o 5 pkt. proc.), Brazylii (o 5 pkt. proc.) i Chin (o 5 pkt. proc.). Światowy eksport w badanym okresie był bardzo skoncentrowany. Udział USA, UE, Kanady i Brazylii w globalnym wywozie wzrósł z średnio 84% w latach 2001-2003 do średnio 90% w latach 2010-2013. Wskaźniki samowystarczalności w produkcji wieprzowiny dla Ameryki Północnej, Ameryki Południowej i UE przekraczały 100% (Mroczek 2014), w związku z czym regiony te dysponowały nadwyżkami podaży i niektóre kraje tam zlokalizowane były głównymi światowymi eksporterami. Przewiduje się, że dodatkowy eksport wieprzowiny w kolejnej dekadzie będzie pochodził z Ameryki Północnej, podczas gdy ważnym eksporterem netto wieprzowiny pozostanie Unia Europejska. Natomiast największy popyt na dodatkowy import pojawi się w Azji, Afryce Subsaharyjskiej oraz Południowej Ameryce (OECD-FAO, 2014).

Tabela 3. Produkcja trzody chlewnej według krajów (w tys. szt.)

Table 3. Production of pigs according to countries (in thousand heads)

Treść	Średnia z lat 2001-2003	Średnia z lat 2004-2006	Średnia z lat 2007-2009	Średnia z lat 2010-2013	2013	Dynamika w % $\frac{2010 - 2013}{2001 - 2003}$
Produkcja	1126932	1196439	1190835	1232367	1264470	109
W tym:						
Chiny	545771	602491	628206	690964	720971	127
Unia Europejska	266692	260249	261652	260520	256750	98
Stany Zjednoczone	101258	104132	113851	115001	115135	114
Brazylia	29668	31871	35088	37580	37900	127
Rosja	24966	24038	27226	32656	36000	131
Kanada	29774	32871	30905	28205	27359	95
Japonia	17117	17037	17237	17275	17350	101
Pozostałe kraje	111686	123750	76670	50166	53005	45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych USDA (<http://apps.fas.usda.gov/psdonline/psdDownload.aspx> - data pobrania: 09.02.2015).

Import w badanym okresie dotyczył przede wszystkim krajów, w których produkcja krajowa nie w pełni zaspokajała krajową konsumpcję. Głównymi światowymi importerami były: Japonia, Rosja, Meksyk, Stany Zjednoczone i Hong Kong. Dostęp do rynku największego światowego importera był jednak trudny z uwagi na cła ochronne, wysokie wymagania weterynaryjne oraz odmienność i specyfikę japońskich nabywców (Szymańska, 2009).

Natomiast rynek drugiego dużego importera – Rosji charakteryzuje się dużą nieprzewidywalnością. W związku z embargiem nałożonym przez Rosję w latach 2005-

2007 Polska nie mogła eksportować na rynek rosyjski wieprzowiny. Wystąpienie świńskiej grypy spowodowało, że w 2009 roku Rosja nie importowała tego gatunku mięsa z Meksyku, kilku stanów USA, dziewięciu krajów Ameryki Południowej, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii (Szymańska, 2011).

b) trzoda chlewna

Handel żywcem wieprzowym odbywa się głównie między sąsiadującymi ze sobą krajami. Skala obrotów handlowych trzodą chlewną zależy między innymi od sytuacji na rynku zbóż i pasz. Asortymentem dominującym w strukturze importu i eksportu są prosięta i warchlaki (Rycombel, 2011).

Tabela 4. Eksport i import trzody według krajów (w tys. szt.)

Table 4. Export and import of the pigs according to countries (in thousand heads)

Treść	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	2013	Dynamika w %
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	2010-2013		2010 – 2013 2001 – 2003
Eksport	8322	10844	11322	8114	7094	98
W tym:						
Kanada	6175	8500	8588	5503	4752	89
Chiny	1916	1822	1650	1659	1680	87
Unia Europejska	74	356	996	834	572	1127
Białoruś	2	0	1	81	52	4050
Stany Zjednoczone	147	164	85	34	34	23
Pozostałe kraje	8	2	2	3	4	38
Import	6368	8945	9506	6249	5316	98
W tym:						
Stany Zjednoczone	6172	8487	8572	5539	4957	90
Ukraina	0	60	58	165	231	-
Rosja	14	199	784	496	86	3543
Chiny	1	2	7	16	24	1600
Meksyk	172	189	74	15	9	9
Pozostałe kraje	9	8	11	18	9	200

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych USDA (<http://apps.fas.usda.gov/psdonline/psdDownload.aspx> - data pobrania: 09.02.2015)

O rozmieszczeniu trzody chlewnej na świecie decydują głównie względy wyznaniowe oraz zasoby paszowe niezbędne do wyżywienia tego gatunku. Wyznawcy islamu oraz żydzi nie konsumują wieprzowiny z powodów religijnych (Grudniewska red., 1998). W strefie klimatu umiarkowanego, w rejonach o łagodnych zimach i umiarkowanych ciepłych okresach letnich uzyskuje się wysokie plony zbóż i roślin okopowych. W rezultacie na takich obszarach rozwija się produkcja trzody chlewnej. Dlatego trzy wielkie skupiska produkcji żywca wieprzowego znajdują się na półkuli północnej. Ponad 80% wyprodukowanego żywca pochodziło z Chin, UE i USA (zob. tab. 3) (Grudniewska red., 1998). W światowej produkcji trzody chlewnej dominował zaś trend wzrostowy (niewielkie jej obniżenie wystąpiło w latach 2007-2009).

Tabela 5. Podstawowe wskaźniki charakteryzujące sytuację podaży-popytu na polskim rynku wieprzowiny
 Table 5. The main indicators characterizing the supply and demand situation in the polish pork market

Treść	Średnia z lat 2001-2003	Średnia z lat 2004-2006	Średnia z lat 2007-2009	Średnia z lat 2010-2013	2013	Dynamika w % 2010 – 2013 2001 – 2003
Produkcja żywca wieprzowego (w tys. szt.)	23430	23550	21868	18060	15593	77
Eksport w ekwiwalencie mięsa (tys. ton)	129	256	350	562	706	436
Import w ekwiwalencie mięsa (tys. ton)	41	167	468	711	819	1734
Produkcja w wadze poubojowej cieplej (tys. ton)	2 041	2 042	1 940	1 770	1606	87
Wskaźnik samowystarczalności produkcji wieprzowiny	104%	105%	94%	92%	93%	88

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rolnictwo w 2003 r., ..., 2005 r., 2006 r., ...2007r., ...2009 r., ..., 2013. (2004, 2006, 2007, 2008, 2010, 2014), metodyka szacowania ekwiwalentu mięsa Komisji Europejskiej: <http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/trade> - data pobrania: 29.04.2014, dane CAAC.

W badanym okresie światowy wywóz trzody chlewnej cechował się podobną zmiennością jak przywóz tego asortymentu. W latach 2001-2003-2007-2009 dominowała tendencja wzrostowa w średnim światowym eksporcie i imporcie trzody chlewnej, zaś w następnym okresie (lata 2010-2013) zarówno średni światowy wywóz i przywóz obniżyły się w porównaniu do lat 2007-2009 (zob. tab. 4). Największym światowym eksporterem trzody chlewnej była Kanada, importerem zaś USA. Wysokie obroty pomiędzy tymi krajami wynikały między innymi z sąsiedztwa tych dwóch państw, uczestnictw w porozumieniu NAFTA oraz z różnic w zasobach paszowych (Rycombel, 2011). Analiza danych dotyczących największych importerów i eksporterów pozwala zauważyć, że w badanym okresie zachodziły zmiany pozycji na liście. Zmniejszył się znacznie popyt importowy Meksyku, jednocześnie eksport trzody chlewnej przez USA obniżył się. Największymi europejskimi importerami trzody chlewnej były Ukraina i Rosja, zaś największym europejskim eksporterem była Unia Europejska.

Sytuacja na krajowym rynku wieprzowiny

a) wieprzowina

W 2013 r. Polska była 4-tym producentem wieprzowiny w Unii Europejskiej (Production..., 2015), a 10-tym na świecie (uwzględniając podział według wyłącznie krajów). Relatywnie dużej produkcji tego asortymentu w UE towarzyszyła zróżnicowana konkurencyjność tego sektora oraz różny stopień jego rozproszenia w poszczególnych krajach. Udział pogłowia trzody chlewnej w Polsce w pogłowie UE zmniejszył się z 11,3%

w 2005 r. do 7,8% w 2012 r., zaś w światowym z 2% do 1,2% (Rocznik..., 2015). W badanym okresie udział Polski w światowej produkcji żywca wieprzowego spadł z ok. 2,1% średnio w latach 2001-2003 do ok. 1,5% średnio w latach 2010-2013, zaś w produkcji wieprzowiny z ok. 2,3% do ok. 1,7%.

Tabela 6. Handel wieprzowiną (mięsem schłodzonym, mrożonym oraz przetworami) (w tys. ton)

Table 6. Trade in the pork (cooled, frozen meat and preserves) (in the thousands of ton)

Treść	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia	Dynamika w %
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	z lat 2010- 2013	2010 – 2013 2001 – 2003
	w wadze produktu				
Eksport ogółem	107	202	257	435	407
• Eksport do UE	8	105	171	245	3063
Import ogółem	37	149	413	582	1573
• Import z UE	29	148	411	581	2003
	w ekwiwalencie tuszy				
Eksport ogółem	140	263	334	565	404
• Eksport do UE	11	137	222	319	2900
Import ogółem	47	193	537	757	1611
• Import z UE	37	192	534	756	2043

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej oraz metodyki szacowania ekwiwalentu tuszy USDA.

Produkcja żywca wieprzowego zwiększyła się z 23430 tys. szt. średnio w latach 2001-2003 do 23550 tys. szt. średnio w latach 2004-2006 (zob. tab. 5). Niewielkiemu wzrostowi produkcji w latach 2004-2006 sprzyjały dosyć korzystne relacje cen trzody chlewnej do cen pasz dla tuczników oraz jęczmienia i kukurydzy paszowej (dane GUS, Biuletyn Statystyczny GUS, 2005,..., 2007). W kolejnych badanych okresach wystąpiła tendencja spadkowa w produkcji żywca wieprzowego, o czym zdecydowały przede wszystkim przyczyny strukturalne. Produkcja trzody chlewnej w Polsce była wówczas bardzo rozproszona w porównaniu z krajami, z których przywożono produkty wieprzowe. Produkcja w większych stadach daje możliwość czerpania korzyści z ekonomiki skali, tym bardziej, że ceny rynkowe na wspólnym rynku stają się coraz bardziej zbliżone (Hamulczuk i Stańko, 2013). Ponadto ceny zbóż wzrosły w sezonach 2006/2007, 2007/2008 niemalże dwukrotnie, przede wszystkim pod wpływem tendencji światowych. W konsekwencji wzrosły ceny pasz przemysłowych. Spowodowało to pogorszenie opłacalności produkcji żywca wieprzowego. Obniżeniu opłacalności towarzyszyła aprecjacja waluty krajowej (Urban, 2009). Pomimo wzrostu konsumpcji krajowej w latach 2007-2009, produkcja żywca wieprzowego zmniejszyła się. W konsekwencji Polska stała się krajem niesamowystarczającym w produkcji wieprzowiny. Relatywnie wysokie ceny zbóż w latach 2011-2013 spowodowały, że relacje cen trzody do cen zbóż były dla producentów trzody niekorzystne (Małkowski i in., 2014).

Tabela 7. Struktura towarowa eksportu i importu wieprzowiny (w % wagi produktu)

Table 7. Commodity structure of the export and the import of the pork (in % weight of the product)

Treść	Średnia z lat 2001-2003	Średnia z lat 2004-2006	Średnia z lat 2007-2009	Średnia z lat 2010-2013	Dynamika w % 2010 – 2013 2001 – 2003
	eksport				
mięso schłodzone	18	47	49	40	222
mięso mrożone	67	42	30	40	60
przetwory	15	11	21	20	133
	import				
mięso schłodzone	56	83	86	89	159
mięso mrożone	43	16	12	9	21
przetwory	1	1	2	1	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej oraz asortymentów wskazanych w metodyce szacowania ekwiwalentu tuszy USDA.

W analizowanym okresie polski eksport i import wykazywały tendencję wzrostową, a wywóz cechował się mniejszą zmiennością niż przywóz. Eksport produktów wieprzowych (przetworów i mięsa schłodzonego i mrożonego) wzrósł ponad 4-krotnie z średnio 107 tys. ton w latach 2001-2003 do 435 tys. ton średnio w latach 2010-2013 roku (zob. tab. 6). Jednocześnie ponad 15-krotny wzrost importu z średnio 37 tys. ton do 582 tys. ton spowodował, że w latach 2007-2009 roku Polska stała się importerem netto produktów wieprzowych. W kolejnym okresie (lata 2010-2013) Polska nadal nie była samowystarczalna w produkcji wieprzowiny (zob. tab. 5 i 6). Wzrost eksportu produktów wieprzowych w tym czasie był możliwy dzięki znacznemu importowi tych produktów. Dominującymi odbiorcami tej grupy produktowej w badanym okresie były kraje WNP i UE. Udział UE w wolumenie eksportu produktów wieprzowych wzrósł z 8% średnio w latach 2001-2003 do 56% średnio w latach 2010-2013. Polska nie należała do liczących się światowych eksporterów wieprzowiny (udział w badanym okresie dla analizowanych grup produktowych nie przekraczał 4% - obejmuje eksport poza unijny). Udział Polski w światowym imporcie był bardzo niski (poniżej 0,4%), ponieważ dominującym rynkiem zaopatrzenia w produkty wieprzowe w całym badanym okresie była Unia Europejska. Po wejściu Polski do UE prawie cały import stanowił przywóz wewnątrzunijny.

W badanym okresie struktura towarowa polskiego eksportu była zróżnicowana (zob. tab. 7). Przed wejściem Polski do UE, dominującym asortymentem było mięso mrożone. Jego udział jednak spadł z średnio 67% w latach 2001-2003 do 40% średnio w latach 2010-2013, jednocześnie wzrósł udział przetworów (z 15% do 20%) i mięsa schłodzonego (z 18% do 40%). Struktura towarowa polskiego importu produktów wieprzowych również była zróżnicowana. Przedmiotem polskiego importu było głównie mięso schłodzone (jego udział przekraczał 55%). W analizowanym okresie Polska była eksporterem netto mięsa wieprzowego mrożonego i przetworów wieprzowych oraz importerem netto mięsa schłodzonego.

a) trzoda chlewna

Saldo obrotów żywcem wieprzowym ogółem oraz prosiętami i warchlakami w badanym okresie było zróżnicowane (zob. tab. 8). Przed wejściem do UE Polska była eksporterem netto zarówno trzody chlewnej, jak i prosiąt. Po akcesji do UE, sytuacja zmieniła się, liczba importowanych prosiąt i warchlaków do Polski była wyższa od liczby eksportowanych (obejmuje obroty poza UE i wewnątrzunijne). Uwzględnivszy zaś saldo dla żywca wieprzowego ogółem można zauważyć, że tylko w latach 2004-2006 średnioroczne saldo było dodatnie, zaś w kolejnych badanych latach ujemne. Udział prosiąt i warchlaków w eksporcie żywca wieprzowego w badanym okresie był zróżnicowany (nie przekraczał 21%). Natomiast udział mniejszych sztuk (do 50 kg) w imporcie żywca wieprzowego ogółem wzrósł do 79% średnio w latach 2010-2013. Po wejściu do UE niemalże wszystkie importowane sztuki żywca wieprzowego pochodziły z krajów członkowskich UE. Od 2011 roku ponad 50% przywiezionych prosiąt i warchlaków pochodziło z Danii. Kierunki geograficzne eksportu trzody chlewnej, były trochę inne niż importu, zwierzęta nabywały nie tylko kraje UE, ale również kraje WNP. W badanym okresie polski eksport trzody chlewnej cechował się dużą zmiennością, a import bardzo dużą zmiennością.

Tabela 8. Eksport i import żywca wieprzowego (obróć wewnątrzunijny i pozaunijny)

Table 8. Export and import of pigs (extra and intra UE)

Wyszczególnienie	Średnia z lat 2001-2003	Średnia z lat 2004-2006	Średnia z lat 2007-2009	Średnia z lat 2010-2013
Eksport żywca wieprzowego (w tys. szt.)	15	337	436	150
w tym:				
prosiąt i warchlaków (w tys. szt.)	3	15	18	13
Udział eksportu prosiąt i warchlaków w eksporcie żywca wieprzowego (w %)	21%	4%	4%	9%
Import żywca wieprzowego (w tys. szt.)	1	284	1179	3479
w tym:				
prosiąt i warchlaków (w tys. szt.)	0	162	853	2737
Udział importu prosiąt i warchlaków w imporcie żywca wieprzowego (w %)	0%	57%	72%	79%
saldo - zwierzę wieprzowy	14	54	-743	-3329
saldo - warchlaki i prosięta	3	-147	-836	-2724

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej.

Relatywnie duży import do Polski prosiąt i warchlaków może być rezultatem między innymi niewystarczającego postępu genetycznego świń hodowanych w Polsce lub małego zainteresowania nim ze strony producentów trzody. Importowane prosięta posiadają przewagę jakościową. Ponadto na rynku występuje znaczny popyt na duże partie prosiąt, albowiem skala produkcji wpływa na możliwą do osiągnięcia cenę za tuczniaki. Liczba podmiotów mających w ofercie większe partie prosiąt w Polsce jest niewielka (nie przekracza 50). Produkcja prosiąt jest efektywna ekonomicznie dopiero od pewnej skali jej

wielkości. Jednostki oferujące małe partie prosiąt uzyskują niskie ceny ponosząc jednocześnie wysokie koszty. W związku z czym wiele z nich zrezygnowało z utrzymywania loch, decydując się jednocześnie na tucz zakupionych prosiąt (Blicharski T., Hammermeister A. red., 2013). Poglówie loch prośnych w marcu 2015 r. było o ponad 44% niższe niż w marcu 2005 r. (dane GUS), co miało wpływ na znaczny spadek pogłowia prosiąt w tym okresie.

W badanym okresie udział polskiego eksportu żywca wieprzowego w światowym eksporcie był nieznaczny, przed wejściem do UE w latach 2001-2003 wynosił średnio około 0,2%, zaś po wejściu do UE wzrósł do ok. 1,7% średnio w latach 2004-2006 (obejmuje eksport poza UE), zaś w kolejnych okresach wystąpiła tendencja spadkowa w tym udziale, a w latach 2010-2013 wynosił on zaledwie średnio ok. 0,4%. Można więc stwierdzić, że Polska odgrywa coraz mniejszą rolę w światowym eksporcie trzody chlewnej.

W okresie objętym analizą udział Polski w światowym imporcie żywca był bardzo mały. W latach 2001-2003 wynosił średnio około 0,02%, zaś po wejściu do UE zmniejszył się. W latach 2010-2013 wynosił średnio ok. 0,01% (obejmuje import spoza UE).

Podsumowanie

Światowa produkcja wieprzowiny jest skoncentrowana na półkuli północnej. Ponad 80% produkcji wieprzowiny dostarczają Chiny, UE i Stany Zjednoczone. W 2013 r. Polska była jednym z największych producentów wieprzowiny w UE. W 2012 r. około 1,2% światowego pogłowia trzody chlewnej znajdowało się w Polsce. Pomimo relatywnie dużej polskiej produkcji żywca wieprzowego, ale mniejszej niż w roku wejścia Polski do UE, sektor ten nie jest konkurencyjny. O spadku produkcji żywca wieprzowego zdecydowały między innymi okresowe spadki opłacalności chowu trzody chlewnej. Wejście Polski do UE przyczyniło się do wzrostu obrotów handlowych wieprzowiną. W latach 2010-2013 zmieniła się struktura towarowa polskiego importu, wzrósł udział żywca wieprzowego (w szczególności prosiąt) kosztem spadku udziału mięsa schłodzonego i mrożonego. W 2014 r. ponad 63% zaimportowanego żywca wieprzowego pochodziło z Danii (dane MF). Rozproszenie chowu i hodowli trzody chlewnej (w tym loch) w Polsce jest nadal duże, co powoduje, że nabywcy prosiąt i warchlaków mają trudności w zakupie większych partii prosiąt od polskich producentów. Wydaje się zatem, że istnieje potrzeba rozważenia dywersyfikacji kierunków geograficznych importu prosiąt i warchlaków oraz tuczników bądź podjęcia działań intensyfikujących procesy koncentracji lub/i integracji w sektorze, zwłaszcza, że spożycie tego gatunku mięsa w Polsce jest duże. Sektor przetwórstwa mięsa oczekuje jednolitych partii żywca z uwagi na preferencje nabywcy finalnego, który jest zainteresowany zakupem produktów mięsnych o powtarzalnej jakości. Ponadto w badanym okresie Polska przestała być samowystarczalna w produkcji tego gatunku mięsa. W związku z tym przewiduje się, że import produktów wieprzowych będzie nadal relatywnie duży, w szczególności prosiąt i warchlaków. Poza tym kondycja finansowa polskiego sektora mięsnego w coraz większym stopniu zależy od wyników sprzedaży produktów wieprzowych na rynkach międzynarodowych.

Literatura

- Biuletyn Statystyczny GUS. (2005,...,2007). GUS, Warszawa.
- Food Outlook Biannual Report on Global Food Markets. FAO, October 2014, 55.
- Food Outlook Biannual Report on Global Food Markets. FAO, May 2015, 50
- Grudniewska, B. (red.) (1998). Hodowla i użytkowanie świń. Wydawnictwo ART, Olsztyn.
- Hamulczuk, M., Stańko, S. (2013). Uwarunkowania zmian cen wieprzowiny i dochodów producentów trzody chlewnej w Polsce. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, nr 3, 44-66.
- Małkowski, J., Zawadzka, D., Pasińska, D. (2014). Aktualny i przewidywany stan rynku wieprzowiny. *Rynek mięsa: stan i perspektywy*, nr 46, 15-17.
- McGlone, J.J. (2013). The Future of Pork Production in the World: Towards Sustainable, Welfare-Positive Systems. *Animals*, vol. 3, issue 2, 401-415.
- Mroczek, R. (2014). Regionalne zróżnicowanie produkcji i konsumpcji mięsa na świecie w latach 2003-2013. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, tom XVI, zeszyt 4, s. 202.
- OECD-FAO Agricultural Outlook 2014-2023. OECD-FAO 2014, 182, 185.
- Production of meat: pigs. (2015) Pobrano marzec 2015 z: <http://ec.europa.eu/eurostat/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tag00042>.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2014. (2015). GUS, Warszawa.
- Rolnictwo w 2003 r., ..., 2005 r., ..., 2006 r., ..., 2007r., ..., 2009 r., ..., 2013. (2004, 2006, 2007, 2008, 2010, 2014) GUS, Warszawa.
- Rycombel, D. (2011). Rynek wieprzowiny. [w:] G. Dybowski, D. Rycombel, Światowy rynek wieprzowiny i drobiu na tle bilansu zbóż i pasz, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej PIB, Warszawa, Program Wieloletni 2011-2014 nr 17, 18, 40-41.
- Rycombel, D. (2012). Światowy rynek wieprzowiny. *Przemysł Spożywczy*, nr 12/2012, tom 66, 2-5.
- Stępień, S. (2011). Rynek wieprzowiny na świecie w warunkach globalizacji. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, tom XIII, zeszyt 3, 325-329.
- Stępień, S. (2013). Aktualny i przewidywany stan rynku mięsa wieprzowego na świecie. *ZN SGGW Problemy Rolnictwa Światowego*, Tom 13 (XXVIII), 2013, zeszyt 2, s. 99-100.
- Strategia odbudowy i rozwoju produkcji trzody chlewnej w Polsce do roku 2030. Blicharski T., Hammermeister A. (red.). (2013). Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS”, Warszawa 2013.
- Szymańska, E. (2011). Efektywność gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji żywca wieprzowego w Polsce. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Szymańska, E. (2009). Produkcja i handel wieprzowiną na świecie. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, Tom XI, zeszyt 3, 356-360.
- The BPEX Yearbook 2014-2015. Pobrano 23 lipca 2015 z: <http://pork.ahdb.org.uk/media/73777/bpex-yearbook-2015.pdf>.
- Urban, R. (2009). Głęboki dołek świński źródła i skutki. *Przemysł Spożywczy*, marzec 2009, 11-12.